

Handlingsplan för marint områdesskydd

Levande hav med rik biologisk mångfald – nu och för kommande generationer.

Handlingsplan för marint områdesskydd

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2026:3

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2026-02-10

ISBN: 978-91-89982-18-5 Omslagsfoto: Nämndöskärgårdens nationalpark, Bullerö. Foto: Länsstyrelsen Stockholm

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Förord

Havs- och vattenmyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att ta fram en uppdaterad handlingsplan för marint områdesskydd (M2015/771/Nm), i syfte att skapa förutsättningar för ett utökat, förstärkt och ändamålsenligt skydd av marina områden i Sverige. Målet är att Sverige senast år 2030 ska skydda minst 30 procent av sina havsområden, varav minst 10 procent ska ha strikt skydd.

Handlingsplanen visar hur Sverige kan stärka och utvidga skyddet av marina områden för att nå både nationella och internationella mål, och den utgör ett viktigt underlag för en effektivare nationell styrning och planering av det marina områdesskyddsarbetet.

Handlingsplanen innehåller ett brett paket med konkreta åtgärder, som syftar till förbättrad samverkan, bättre och mer tillgänglig kunskap samt en effektivare förvaltning av marina skyddade områden. Havs- och vattenmyndighetens förhoppning är att planen ska peka ut en tydlig väg framåt för marint områdesskyddsarbete, och bidra till att skyddet av marina miljöer blir verkningsfullt och ger verklig miljönytta.

Niclas Törnell
avdelningschef

Göteborg 10 februari 2026

Innehåll

1	Sammanfattning	6
2	Inledning.....	8
3	Bakgrund	9
	3.1 Uppdraget från regeringen och havsmiljöpropositionen	9
	3.2 Avgränsning	9
	3.3 Återblick från marin handlingsplanen år 2016	10
4	Marint områdesskydd.....	11
	4.1 Status för skyddet av akvatiska miljöer 2025	11
	4.2 Ramverket för marint områdesskydd	11
	4.3 Regionala planer för marint områdesskydd	12
	4.4 Strikt skydd är under utredning och behöver öka.....	13
	4.5 Kunskapsunderlag – för inrättande och adaptiv förvaltning	13
	4.5.1 Kunskapsläget för marina bevarandevärden	14
	4.5.2 Digitala verktyg – instrumentpanelen och handläggarstöd	15
	4.6 Regionalt arbete	15
	4.6.1 Ökad areal	16
	4.6.2 Representativt områdesskydd.....	17
	4.6.3 Ett funktionellt nätverk.....	17
	4.6.4 Ett sammanhängande nätverk	17
5	Utvärdering av effektiviteten av arbetet med skydd av marina områden	18
	5.1 Utgångspunkter för utvärdering av effektivitet.....	18
	5.2 Finansiering och styrning av områdesskyddsarbete	18
	5.3 Riksrevisionens granskning av förvaltningen av skyddad natur	19
	5.4 Nationellt ramverk och regionala förvaltningsråd för marint områdesskydd	20
	5.5 Förvaltningens effektivitet och metod för förbättrad uppföljning	20
6	Åtgärder för ett utökat och mer effektivt marint områdesskydd.....	22
	6.1.1 Åtgärdsområde 1 – Effektivare arbete med marint områdesskydd	23
	6.1.2 Åtgärdsområde 2 - Ökad tillgång på kunskap för marint områdesskydd.....	23
	6.1.3 Åtgärdsområde 3 - Uppföljning av marina bevarandevärden	24
	6.1.4 Åtgärdsområde 4 - Ökad andel skyddad havsareal och förbättrad kvalitet i nätverket av marina skyddade områden.....	25
	6.2 Uppföljning av åtgärderna	28
7	Utmaningar och möjligheter i genomförandet.....	29

7.1	Områdesskydd går hand i hand med naturrestaureringsförordningen	29
7.2	Utmaningar inom nationell marin kartering	29
7.3	Ett utökat skydd kan ske genom mer biotopskydd och fler möjligheter till skydd i ekonomisk zon	30
8	Referenser.....	32
Bilaga A	MEPCA indikator	34

1 Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har enligt regeringsuppdraget i regleringsbrevet 2025 uppdaterat handlingsplanen för marint områdesskydd. Målet är att stärka och utöka skyddet av marina områden i Sverige. Sverige strävar efter att skydda 30 procent av sina havsområden till år 2030, varav 10 procent ska vara strikt skyddade. I dagsläget är cirka 15 procent skyddade medan strikt skyddade områden ännu inte är utpekade.

Handlingsplanen är ett viktigt strategiskt underlag för en effektivare nationell styrning och planering av arbetet med marina skyddade områden på tio års sikt. Den ska bidra till att Sverige når miljömålen och fullfölja internationella åtaganden.

Handlingsplanen inkluderar 23 åtgärder uppdelat på fyra åtgärdsområden:

1. Effektivare arbete med marint områdesskydd.
2. Ökad tillgång på kunskap för marint områdesskydd.
3. Uppföljning av marina bevarandevärden.
4. Ökad andel skyddad havsareal och förbättrad kvalitet i nätverket av marina skyddade områden.

Handlingsplanen betonar vikten av en adaptiv och samordnad förvaltning som kan anpassas efter ny kunskap och miljöförändringar. Andra viktiga förbättringsområden är bättre beslutsunderlag, ökad tillgänglighet av data och ändamålsenliga digitala verktyg. Åtgärderna förväntas bidra till att takten i arbetet ökar och att en större areal skyddas. Samtidigt är syftet för många av åtgärderna att höja kvaliteten på områdesskyddet. En höjd kvalitet betyder till exempel att de fiskeregleringar som behövs är införda och att nätverket av marina skyddade områden är ekologiskt sammanhängande. Handlingsplanens åtgärder sammanfaller även med regeringens intentioner i havsmiljöpropositionen (Regeringen, 2024).

En genomförd handlingsplan förväntas bidra till följande effektmål:

- ✓ Ett levande hav – ökat skydd, 30% varav 10% strikt skydd.
- ✓ Återställd och bevarad biologisk mångfald.
- ✓ Ett hav i balans med levande kust och skärgård.
- ✓ Stärkt resiliens och väl fungerande ekosystemtjänster.
- ✓ En rättssäker och effektiv förvaltning.

Marint områdesskydd har sedan 2015 stegvis byggts upp och styrs idag av ett nationellt ramverk och handlingsplan, regionala planer och samordnade förvaltningsråd. Detta ger förutsättningar för att skapa ett ekologiskt sammanhängande, representativt och funktionellt nätverk av marina skyddade områden. Att det saknas en nationell plan för vilka områden som ska prioriteras för områdesskydd, att uppföljningen av tillståndet i skyddade områden är otillräcklig och att det finns betydande kunskapsluckorna om marina värden har sammantaget försvårat arbetet.

Riksrevisionen har visat att förvaltningen av skyddad natur inte är effektiv och att resurserna är otillräckliga. HaV bedömer att det är särskilt tydligt inom det marina området. För att förbättra förvaltningen behövs en strukturerad uppföljning som gör det möjligt att bedöma skyddets effektivitet, samt en tätare samordning mellan berörda myndigheter.

Kraftfulla förstärkningar i resurser, kunskap och förvaltning krävs för att Sverige ska kunna nå uppsatta mål för marint områdesskydd till 2030 och framåt. Skyddade havsområden kan inom några år öka från ca 15 procent till 20 procent förutsatt att länsstyrelserna får förutsättningar att realisera redan planerat skydd.

2 Inledning

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har enligt regeringsuppdraget i regleringsbrevet 2025 uppdaterat handlingsplanen för marint områdesskydd (HaV, 2016). Handlingsplanen hör ihop med rapporten "Statusen för det akvatiska skyddet" (HaV, 2025), vilket visas i Figur 1.

Nuläge	Önskat läge	Hinder	Resurser	Aktivitet
• Halvvägs till 30 % skyddad havsareal • Takten behöver öka • Skyddets kvalitet behöver förbättras <i>Se kapitel 2-3 och HaV (2025)</i>	• Tydligare nationell styrning • Mer kartläggning • Mer uppföljning • 30/10% 2030 <i>Se kap. 2-3 och HaV (2025)</i>	• Tillgång till kunskap • Bristande styrning • Ofullständig uppföljning • Underrepresenterade bevarandevärden • Otillräcklig reglering <i>Se kap. 3-5, 7 och HaV (2025)</i>	• Ansvariga myndigheter • Havsmiljöpolitiken • Sakanslagen • Marin handlingsplan • Ramverket • Regionala planer <i>Se kap. 3 och 4, tabell 3 i kap. 6</i>	• Förbättrad samordning • Mer tillgänglig kunskap/data • Utvecklad uppföljning • Stärkt förvaltning • Inrätta fler skyddade områden <i>Se kap. 6</i>

Figur 1. Sammanfattning av hur handlingsplanen och rapporten "Statusen för det akvatiska skyddet" (HaV, 2025) har hanterat nuläge, önskat läge, hinder, resurser och aktiviteter. Referenser till respektive kapitel i handlingsplanen och rapporten.

Den nationella handlingsplanen för marint områdesskydd (härefter handlingsplanen) har tagits fram för att strategiskt vägleda det nationella och regionala arbetet mot ett effektivt hållbart områdesskydd av havsmiljön. Huvudsyftet är att identifiera vilka områdesskyddsåtgärder som behövs för att stoppa förlusten av biologisk mångfald i den marina miljön. Handlingsplanens åtgärder ska bidra till att uppfylla relevanta miljömål, direktiv och förordningar från EU samt konventioner.

Handlingsplanen är strategiskt vägledande för myndigheter på nationell nivå. Den ska konkretiseras regionalt genom framförallt länsstyrelsernas arbete. De tre marina förvaltningsråden i Bottniska viken, Egentliga Östersjön och Västerhavet har en samordnande roll. Handlingsplanen bedöms kunna genomföras inom ramen för myndigheternas befintliga resurser under förutsättning att de framöver är minst på samma nivå som år 2025.

Målet är att handlingsplanens åtgärder ska genomföras inom tio år, det vill säga till år 2036, men kan vid behov revideras innan dess.

Handlingsplanen är uppdelad i sju kapitel. I de inledande kapitlen ges en kort bakgrund och en nulägesbild och en utvärdering av effektiviteten av arbetet med marint områdesskydd. I kapitel 6 presenteras de åtgärder som HaV bedömer är nödvändiga för att nå uppsatta mål. Handlingsplanen avslutas med en diskussion om några möjligheter och utmaningar gällande genomförandet av åtgärderna.

3 Bakgrund

I detta kapitel redovisas regeringens uppdrag till HaV och handlingsplanens koppling till havsmiljöpropositionen. Därefter följer en redogörelse för hur handlingsplanens innehåll är avgränsat. Kapitlet avslutas med en nulägesbild av åtgärderna i marin handlingsplan från år 2015.

3.1 Uppdraget från regeringen och havsmiljöpropositionen

Enligt regeringsuppdraget ska HaV göra nödvändiga uppdateringar av myndighetens handlingsplan för marint områdesskydd från 2016 (HaV, 2016) för att skapa förutsättningar för ett utökat, förstärkt och ändamålsenligt skydd av marina områden i Sverige. Syftet är att bidra till att uppnå regeringens målsättningar i havsmiljöpropositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (Prop. 2023/24:156, 2024).

Regeringsuppdraget omfattar att ta fram förslag till kostnadseffektiva styrmedel och åtgärder, förbättra uppföljningen av arbetets resultat samt bedöma hur resultaten förhåller sig till regeringens målsättningar. HaV ska genomföra uppdraget i dialog med berörda länsstyrelser och andra myndigheter.

Av havsmiljöpropositionen framgår regeringens ambition att skyddet i marin miljö ska stärkas och utökas. Sverige ska bidra till att nå den internationella målsättningen om att minst 30 procent av de marina områdena ska vara skyddade till år 2030. En tredjedel av dessa, det vill säga 10%, ska vara strikt skyddade. I kombination med övrigt havsmiljöarbete och åtgärdsprogram ska kustnära och marin miljö skyddas, restaureras och förvaltas långsiktigt på ett effektivt sätt för att säkra den biologiska mångfalden. Målsättningarna är vidare att uppnå god miljöstatus i havsmiljön och att havets resurser används hållbart, så att både havsanknutna näringar och livsmedelsförsörjning kan utvecklas långsiktigt. (Regeringen, 2024).

HaVs och länsstyrelsernas arbete med marint områdesskydd går i linje med havsmiljöpropositionen samt internationella och nationella miljömål. Ett väl planerat och verkställt marint områdesskydd bidrar särskilt till de svenska miljömålen: Ett hav i balans med levande kust och skärgård, Levande sjöar och vattendrag och Ett rikt växt- och djurliv.

3.2 Avgränsning

Handlingsplanen fokuserar på arbetet med att effektivt skydda minst 30 % av Sveriges marina miljö. Fysiska åtgärder i marina skyddade områden, såsom restaurering och skötsel, samt tillsynsfrågor ingår inte i handlingsplanen. Marint områdesskydd ingår i havsmiljöförvaltning och en del åtgärder i handlingsplanen överlappar därför med åtgärdsprogrammet för havsmiljön (HaV, 2021b).

Ett nätverk av skyddade områden behöver förvaltas ur ett landskapsperspektiv från källa till hav. Skydd av sjöar och vattendrag samt landmiljöer ligger utanför ramen för handlingsplanen, även om miljöerna ekologiskt hänger ihop och påverkar skyddet av marina miljöer.

Metoder, termer och begrepp för marint områdesskydd förklaras närmare i rapporterna "Status för skyddet av akvatiska områden" (HaV, 2025) och "Nätverk av marina skyddade områden i

Sverige, Ramverk och metod för utformning och förvaltning” (HaV, 2021a) ” (härefter ramverket). Ramverket är centralt för genomförandet av marint områdesskydd och förklaras därför kort i kapitel 4.2.

3.3 Återblick från marin handlingsplanen år 2016

I den marina handlingsplanen från 2016 finns fem huvudsakliga åtgärdsområden som identifierades som viktiga för att stärka det marina områdesskyddet. I Tabell 1 ingår en kortfattad statusuppdatering för dessa.

Tabell 1. Nuläget för fem åtgärdsområden i marin handlingsplan från 2016

Åtgärdsområde	Status	Förklaring
1. Inrättande av marina skyddade områden	Klart	Målet 2016 var 10% vilket är uppnått. Nu är målet 30% och arbete kvarstår.
2. Framtagande av ett nationellt ramverk	Klart	Ramverket för marint områdesskydd publicerade 2021 (HaV, 2021a)
3. Förstärkt och utvidgat skydd	Pågår	Förstärkt skydd i fiskefria fredningsområden är delvis genomfört. En förstärkt förvaltning av marina skyddade områden och utökning av skyddad areal pågår.
4. Kunskapsuppbyggnad	Pågår	HaV samverkar med Sjöfartsverket och Försvarmakten i syfte att bygga upp en mer förutsägbar praxis rörande spridningstillstånd enligt lagen om skydd för geografisk information. Behov kvarstår av att öka tillgången till information om djupförhållanden och myndigheterna samverkar också kring frågan om hur HaV och andra myndigheter kan arbeta med djup- och bottenbotten som omfattas av sekretess på ett säkert sätt, t ex genom att få åtkomst till Sjöfartsverkets djupdata.
5. Förbättrad uppföljning	Pågår	Viss uppföljning inom marina skyddade områden görs av några länsstyrelser, men en enhetlig uppföljning av bevarandevärden inom såväl marina skyddade områden som områden utanför saknas. Ett förslag till uppföljning av marina bevarandevärden är framtagen, men ej beslutat eller satt i drift.

4 Marint områdesskydd

Ett effektivt marint områdesskydd stödjer genomförandet av Sveriges nationella och internationella skyldigheter och åtaganden. Det omfattar bland annat: restaureringsförordningen, art- och habitatdirektivet, fågeldirektivet, vatten- och havsmiljödirektiv, EU:s biodiversitetsstrategi, de regionala havskonventionerna Helcom och Ospar samt de nationella miljö kvalitetsmålen (HaV, 2021a).

Detta kapitel ger en aktuell bild över förutsättningarna för inrättade och förvaltning av marint områdesskydd både på nationell och regional nivå. De viktigaste styrdokumenterna finns redovisade i kapitel 4.2 och 4.3. De specifika kopplingarna mellan områdesskydd och naturrestaureringsförordningen belyses övergripande i kapitel 7.

4.1 Status för skyddet av akvatiska miljöer 2025

Handlingsplanen baserar sig på och hör ihop med rapporten "Statusen för det akvatiska skyddet" (HaV, 2025). Den ger en överskådlig bild av nuläget för arbetet med områdesskydd i hav, sjöar och vattendrag.

Rapporten visar att skyddet av Sveriges havsmiljöer har ökat i geografisk omfattning, vilket ger bättre förutsättningar att säkerställa ett representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av skyddade områden. För att uppnå målen med marint skydd krävs både att arealen skyddade områden ökar och att skyddsbesluten inkluderar tillräcklig reglering. Regleringen av negativ påverkan är ofta otillräcklig och kunskapsunderlaget har brister, särskilt för djupare havsområden. Det behövs också uppföljning av bevarandemål, bättre datadelning och ökad samverkan mellan myndigheter för att skyddet ska bli effektivt.

Av rapporten framgår att Sverige år 2024 hade skyddat nästan 15% av havet och att:

- Målet om minst 30% skydd sannolikt inte kommer att nås till år 2030.
- Nätverket av marina skyddade områden inte är ekologiskt representativt.
- Det finns betydande kunskapsbrister som försvårar arbetet med ett kvalitativt områdesskydd.
- Den nationella och regionala styrningen måste vidareutvecklas och kombineras med långsiktig planering.

4.2 Ramverket för marint områdesskydd

En av åtgärderna i handlingsplanen 2016 var att etablera ett nationellt ramverk med tydliga processer, definitioner och begrepp som ett stöd för att planera, implementera och följa upp områdesskydd (HaV, 2016). Sedan dess har ett ramverk för marint områdesskydd färdigställts och implementerats tillsammans med länsstyrelserna (HaV, 2021a).

Med stöd av ramverket pågår ett strukturerat och intensivt arbete med att etablera ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av marina skyddade områden i svenska havsområden. Ramverket anger hur arbetet med mål för andel skydd ska bedrivas. Målen ska vara specifika, mätbara, uppnåeliga, resultatnriktade och tidsbundna.

Ramverket består av vägledande principer och en stegvis metod för att strategiskt planera och förvalta marina skyddade områden. Ramverket fungerar som ett stöd för HaV, länsstyrelser och andra aktörer. Det kan användas på olika nivåer, från enskilda områden upp till hela det nationella nätverket av marina skyddade områden. Med hjälp av ramverket kan välgrundade och tydliga målsättningar slås fast för att uppnå ett ekologiskt representativt, funktionellt och effektivt nätverk av marina skyddade områden (HaV 2021a).

Med stöd av ramverket sker arbetet med marint områdesskydd idag mer havsområdesvis och med ett tydligare nätverksperspektiv, som samordnas av en nationell arbetsgrupp. Varje havsområde har ett förvaltningsråd och en samordnare. Varje länsstyrelse ansvarar fortsatt för de marina skyddade områden inom sitt geografiska område, men idag finns en tydlighet kring hur varje skyddat område ska bidra till nätverket. Ramverkets metodik och principer, underlättar för en helhetssyn och ett gemensamt arbete.

Organisatoriska begrepp

Tre regionala förvaltningsråd samordnar och styr arbetet med att uppnå ett nätverk av marina skyddade områden.

Tre regionala marina samordnare ansvarar för att koordinera och driva arbetet framåt mellan olika aktörer.

Ett nätverk av skyddade områden ger ett robustare skydd. Det är väl belagt att effektivt förvaltade nätverk är nödvändiga för att arter ska kunna sprida sig mellan områden. Det gynnar både arternas överlevnad och deras återhämtning. Forskning visar också att ett väl förvaltad nätverk av marina skyddade områden är bättre rustat för att möta klimatförändringar (IUCN-WCPA, 2007; Canada – British Columbia Marine Protected Area Network Strategy, 2014; Allan, Beazley & Metaxas, 2021; MPA Network Action Plan, 2023).

4.3 Regionala planer för marint områdesskydd

Ramverket för marint områdesskydd slår fast strukturen, begreppen och metoden för utformning och förvaltning av nätverk av marina skyddade områden. Ramverkets metoder konkretiseras i regionala planer, framtagna av berörda kustlänsstyrelser. Idag finns tre regionala planer som omfattar Sveriges totala havsområde, uppdelat på tre havsområden; Bottniska viken, Egentliga Östersjön och Västerhavet¹. De regionala planerna innehåller mål, prioriteringar och vägledning för hur ansvariga aktörer ska kunna uppnå målen för skyddet av kust- och havsmiljön.

I planerna finns:

- beskrivning av preciserade bevarandevärden²
- mål för bevarande av preciserade bevarandevärden
- klassificering och beskrivning av påverkansfaktorer
- klassificering och beskrivning av belastningar
- känslighetsanalys
- mål för minskad påverkan och mål för reglering.

¹ Västerhavets havsområde utvecklade en strategi innan ramverket fanns på plats, därför benämns den som strategi och följer en annan struktur än de regionala planerna för Egentliga Östersjön och Bottniska viken.

² I Västerhavets strategi för marint områdesskydd används benämningen *prioriterade* bevarandevärden, som är synonymt med *preciserade* bevarandevärden (Länsstyrelsen 2020).

De regionala planerna, ramverket och instrumentpanelen bildar tillsammans ett administrativt handläggarsstöd för marint områdesskydd. Länsstyrelserna använder detta i fortsatt arbete med marint områdesskydd och i arbetet med att ta fram länsspecifika planer för den marina miljön, där även grön infrastruktur och havsplanering behöver ingå. Även kustkommuner kan använda materialet som kunskapsunderlag för kommunal planering och etablering av områdesskydd i havet.

Instrumentpanelen är ett digitalt verktyg och handläggarsstöd för marint områdesskydd, som visualiserar data om skyddade områden. Se även kapitel 4.5.2 om digitala verktyg.

I takt med att ny kunskap blir tillgänglig ska nätverket av marina skyddade områden utvecklas och förvaltas på ett adaptivt sätt. De regionala planerna behöver därför följas upp kontinuerligt och vid behov justeras när nya underlag och kunskap blir tillgängliga.

4.4 Strikt skydd är under utredning och behöver öka

Sverige har ännu inte formellt pekat ut några strikt skyddade marina områden. För att bidra till EU:s mål om 10 % strikt skydd i marin miljö bör regleringen av fiske skärpas. Även andra verksamheter kan behöva regleras.

Enligt EU³ är strikt skydd sådana områden där all form av fiske (inklusive fritidsfiske), muddring, trålning, byggnation, råvaruutvinning och annan fysisk påverkan på botten eller vattenmiljöer är förbjuden. Endast lågpåverkande aktiviteter som sjöfart, forskning, underhåll av kablar/ledningar, naturturism och friluftsliv kan i begränsad omfattning tillåtas i dessa områden.

Sverige behöver tydliggöra vilka befintliga skyddsformer som kan klassas som strikt skydd, exempelvis marina naturreservat med fiskeförbud och salskyddsområden. Strikt skydd kan möjligen genomföras inom befintliga formella skyddsformer (nationalpark, naturreservat, biotopskydd, Natura 2000) men enbart Natura 2000 utan ytterligare reglering räcker troligen inte för att området kan klassas som strikt skyddat. HaV har bedömt att det i nuläget finns vissa befintliga skyddade områden med fiskereglering som potentiellt skulle kunna kategoriseras som strikt skyddade, vilka i nuläget sammantaget omfattar cirka 8 procent i Västerhavet och 0,8 procent i Egentliga Östersjön, samt 0% i Bottniska viken (Regeringen 2024).

HaV tar nu fram en vägledning för strikt skydd för akvatiska miljöer i samråd med Naturvårdsverket. Utgångspunkten för vägledningen är EU:s definition för strikt skydd, vilket minskar risken för att Sverige registrerar strikt skyddade områden som inte godkänns i EU:s granskning.

4.5 Kunskapsunderlag – för inrättande och adaptiv förvaltning

Det finns flera brister i det kunskapsunderlag som behövs för ett effektivare arbete med marint områdesskydd (HaV 2021a). I detta kapitel redogörs först för kunskapsläget på både nationell och regional nivå samt utmaningar med sekretessbelagda data. Till sist beskrivs de digitala verktyg, som hittills tagits fram för att underlätta en adaptiv förvaltning.

³ EU har definierat strikt skydd i [EU biodiversity strategy for 2030 - Publications Office of the EU](#) och i [EU Guidance for protected areas.pdf](#).

4.5.1 Kunskapsläget för marina bevarandevärden

Ett funktionellt områdesskydd kräver kunskap om vilka bevarandevärden som finns samt uppföljning före och efter att skyddet är inrättat.

Modellerade data⁴ kan ge kartor över bottenförhållanden, arter och livsmiljötyper som behövs för att inrätta och förvalta skyddade områden. Modeller kan också användas för att följa påverkanstryck, till exempel genom forskningsprojekt som Fysisk påverkan i svenska kustvatten (Häljestig et al., 2025).

För närvarande finns modellerade data för de flesta marina livsmiljötyperna listade i art- och habitatdirektivet samt för växter, fisk och tumlare i Egentliga Östersjön och Bottniska viken. Arbetet med underlag för sälar och fåglar pågår. Det är viktigt att ta fram motsvarande data för Västerhavet för att få en översiktlig nationell bild av bevarandevärdena i alla havsområden.

Bevarandevärden är livsmiljöer och arter viktiga för den biologiska mångfalden. Bevarandevärden inkluderar begreppen livsmiljötyper, naturtyper, livsmiljöer, habitat, nyckelbiotoper. Preciserade eller prioriterade bevarandevärden avser särskilt skyddsvärda arter eller livsmiljöer.

Tillstånd till fri spridning nekas i regel för högupplösta data om djup- och bottenförhållanden. Spridning nekas eftersom spridning av dessa data anses kunna innebära skada för Sveriges säkerhet enligt 15 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen. En myndighet kan dock fortfarande själv hantera dessa data, om de inte sprids. Denna hantering måste dock ske i enlighet med kraven i säkerhetsskyddslagstiftningen, vilket i sin tur innebär att inte alla myndigheter har en sådan teknisk och organisatorisk miljö som krävs för hanteringen. Tillgången till den information som marint områdesskydd behöver, är därför starkt begränsad. Detta gör det svårare att analysera och använda data/information, vilket i sin tur försvårar att motivera områdesskyddsbeslut, som påverkar företag eller allmänheten.

I Sverige hanterar Sjöfartsverket stora mängder data om djup och botten, som andra myndigheter inte har tillgång till. Ett sätt att öka tillgången till högupplöst data som behövs för kartläggning och uppföljning av bottenlevande arter och livsmiljötyper vore att ge åtminstone vissa myndigheter tillgång till Sjöfartsverkets djupdatabas. Det finns dock ännu inte någon process för en sådan tillgång...

Slutligen saknas ett formellt datavärdskap som samlar och förvaltar data från marina inventeringar.

Förutom kunskap om var bevarandevärden finns, behövs tillräcklig kunskap om arters spridning och vad som behövs för att skapa ett ekologiskt sammanhängande nätverk av skyddade områden. För Östersjön finns konnektivitetskartor för fisk samt analyser som visar var nya skyddade områden bör placeras (Berkström et al., 2022; Sacre et al., 2025). Motsvarande analyser behövs i alla havsområden och för fler bevarandevärden än fisk.

Uppföljning av skyddade områden är nödvändig för att säkerställa att de bidrar till att bevara den biologiska mångfalden. Uppföljning av marina skyddade områden har påbörjats, men den är sporadisk och det saknas ett nationellt uppföljningsprogram. Den nationella miljöövervakningen omfattar inte uppföljning av specifika bevarandevärden. I vissa fall är miljöövervakningsstationer

⁴ Modellerade data tas fram med antingen 1. teoretiska beräkningar eller 2. bearbetning av empiriska observationer. Tillförlitligheten beror på 1. om en teoretisk modell är validerad, eller, 2. antalet observationer.

belägna inom marina skyddade områden och kunde potentiellt även användas för att bedöma områdets tillstånd.

Att upptäcka effekter av marint områdesskydd tar lång tid. Långsiktiga miljöövervakningsprogram ger tidsserier som är nödvändiga för att upptäcka långsamma miljöförändringar. Dessa förändringar är inte nödvändigtvis relaterade till områdesskydd men de kan vara det. Programmet Marin Fjärranalys, som planeras bli operativt 2026, kan stärka övervakningen av vegetationsrelaterade bevarandevärden. Programmet har utvecklats av HaV och länsstyrelserna sedan 2018 (Huber et al., 2022). Genom att kombinera satellitdata, drönbilder och fältdata kan månatliga kartor över undervattensvegetation tas fram ned till cirka 3–4 meters djup (Stæhr et al., 2024). Dessa data kan användas för att följa förändringar i grunda marina skyddade områden.

Sammanfattningsvis saknas tillräcklig kunskap om var bevarandevärden finns. Det saknas också en nationell uppföljning av de marina skyddade områdens tillstånd och funktion. Därför är det svårt att bedöma om skyddet av haven faktiskt ger önskad effekt. Detta gör det också svårare att skapa och adaptivt förvalta ett fungerande och sammanhängande nätverk av marina skyddade områden.

4.5.2 Digitala verktyg – instrumentpanelen och handläggarstöd

Instrumentpanelen är en digital plattform avsedd för att göra arbetet med marint områdesskydd mer transparent och skapa en gemensam lägesbild för ansvariga myndigheter nationellt, regionalt och på länsnivå (HaV 2021a). Instrumentpanelen administreras av länsstyrelsen. År 2025 utvecklade HaV även en visualisering som är tillgänglig för allmänheten på [HaVs webbsida](#).

Instrumentpanelen möjliggör en löpande utvärdering av hur stor andel av Sveriges hav som är skyddade och vilka bevarandevärdena som omfattas av skydd. Där finns också analyser av påverkansfaktorer och hur de påverkar bevarandevärdena. Det finns idag mer underlag från länsstyrelserna kring Östersjön än kring Västerhavet. För att instrumentpanelen ska fungera som ett verktyg för att följa upp Sveriges arbete med områdesskydd behövs kartor som täcker hela landet och visar utvalda bevarandevärden. Sedan 2021 har åtskilligt arbete lagts på att ta fram sådana kartor, men fler behövs och de måste vara mer detaljerade, till exempel ha högre upplösning.

Ytterligare digitalisering behövs för att effektivisera arbetet. Data behöver digitaliseras från exempelvis områdesskyddsbeslut samt skötsel- och bevarandeplaner till ett tillgängligt, sökbart format och databaser.

DINO är en ny insats för att vidareutveckla arbetet, som är Naturvårdsverkets digitala handläggningssystem för ärenden om områdesskydd. Systemet driftsattes 2025 och används för samråd mellan Naturvårdsverket, HaV och länsstyrelserna om inrättande av områdesskydd. Syftet med DINO är att effektivisera arbetet och minska administrationen kring inrättande av områdesskydd (Naturvårdsverket, 2025).

4.6 Regionalt arbete

Detta kapitel redogör för pågående och planerat arbete med att genomföra de regionala planerna för marint områdesskydd i Bottniska viken, Egentliga Östersjön och Västerhavet.

4.6.1 Ökad areal

Länsstyrelserna arbetar målinriktat med att öka andelen skydd från de 14,8% som är skyddat idag (Tabell 1). Fram till 2030 har länsstyrelserna sammanlagt 89 olika planerade områden med en total areal på 5 448 km². Arealen marina Natura 2000-områden för fåglar⁵ som länsstyrelserna föreslagit till regeringen är ungefär lika stor, 5 058 km². Om både dessa Natura 2000-områden och de övriga planerade marint skyddade områden som länsstyrelserna jobbar med realiseras skulle andelen skydd gå från dagens 14,8% till 19,6%.

Tabell 1 Fördelning av det nuvarande marina områdesskyddet och planerat skydd till år 2030. Det nuvarande skyddet är fördelat på de skyddsformer som är relevanta för marint områdesskydd.

*I många fall överlappar skyddade områden av olika skyddsformerna varandra geografiskt – samma område kan vara skyddat i flera olika skyddsformer. Därför är värdena i denna kolumn inte desamma som i kolumnen till vänster.

	Antal objekt	Total areal (km ²) land och vatten	Havsareal (km ²)	Bidragande areal* i sammanställningen (km ²)
Skyddsformer				
Nationalparker	2	641	624	624
Marina naturreservat	155	6501	5904	5904
Biotopskydd	9	3	3	3
Natura 2000-områden	388	21 231	20 157	16 475
Växt- och djurskyddsområden	529	264	221	62
OECEM	-	-	-	-
Total skyddad areal 2025		24 420		23 068 (14,8 %)
Planerat skydd				
Förslag till nya marint skyddade områden (Natura 2000, SPA)	37	5096	5058	5058
Länsstyrelsernas planerade marina skyddade områden till 2030	89	5652	5448	2345
Prognos, total skyddad areal 2030				30 471 (19,6%)

Idag har länsstyrelserna i Bottniska viken skyddat 2 868 km² eller 5,6% av sin havsareal. Ytterligare fem Natura 2000-områden med en total areal av 127 km² finns föreslagna som inväntar beslut från regeringen. Därutöver planeras skydd av ytterligare 23 marint skyddade områden med en total areal av 431 km² till 2030. Om detta realiseras kommer 3 403 km² eller 6,6% att vara skyddat i Bottniska viken år 2030.

I havsområdet för Egentliga Östersjön har länsstyrelserna idag skyddat 15 773 km² eller 17,5% av havsarealen. Ytterligare 28 Natura 2000-områden med en total areal av 4 649 km² finns föreslagna, som regeringen kan fatta beslut om. Därutöver planerar länsstyrelserna skydd av ytterligare 50 marina skyddade områden, med en total areal på 4 049 km² som planeras skyddas till 2030. Om allt detta realiseras så kommer 21 479 km² eller 23,8% vara skyddat i Egentliga Östersjön år 2030.

⁵ Natura 2000 områden för fåglar betecknas SPA, Special Protected Area. Natura 2000-områden utpekade för andra arter och livsmiljötyper betecknas som SCI, Site of Community Interest. Ett Natura 2000-område kan vara antingen SCI, SPA eller både och.

I Västerhavet har länsstyrelserna skyddat 4 427 km² eller 32,3% av sin havsareal. Ytterligare fyra Natura 2000-områden med en total areal av 282 km² finns föreslagna som regeringen kan fatta beslut om. Därutöver planeras skydd av ytterligare 16 marina skyddade områden, med en total areal av 969 km², till 2030. Om allt detta realiserats kommer 5 590 km² eller 40,8% vara skyddat i Västerhavet år 2030.

Nästan hälften (47%) av det svenska havsområdet utgörs av ekonomisk zon, där länsstyrelserna inte har rådighet att inrätta marina skyddade områden. Historiskt har stora områden skyddats i ekonomisk zon i Västerhavet där 44% av arealen är skyddad och i Egentliga Östersjön där 23% skyddats. I Bottniska viken är endast 1,4% av arealen i ekonomisk zon skyddad.

4.6.2 Representativt områdesskydd

HaV (2025) beskriver att länsstyrelserna gemensamt har identifierat arter och livsmiljöer med hög ekologisk betydelse vilka behöver prioriteras i det marina områdesskyddet. Vissa län har ett större ansvar för vissa arter och livsmiljöer än andra beroende på naturlig variation, påverkanstryck och havsområdets karaktär. Trots ett målinriktat arbete kvarstår betydande brister i skyddet, särskilt för grunda mjuk- och hårbottenar samt vegetationsrika kustmiljöer. Avsaknaden av data för flera bevarandevärden gör det svårt att bedöma om kvantitativa och kvalitativa mål uppnås. HaV anser att länsstyrelserna i respektive havsområde (Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet) behöver göra en gemensam expertbedömning och ange mätbara mål som möjliggör en nationell utvärdering.

4.6.3 Ett funktionellt nätverk

HaV (2025) visar att många naturreservat i Egentliga Östersjön och Bottniska viken fortfarande saknar ett tillräckligt funktionellt skydd. Detta eftersom dagens regleringar inte helt säkerställer att olika typer av aktiviteter, såsom till exempel sjöfart, försvarsverksamhet, fiske och friluftsliv – kan ske utan skadlig påverkan på bevarandevärdena. I Västerhavet är hoten likaså omfattande, bland annat genom exploatering som byggnation och muddring. Hoten gör att regleringarna i befintliga marina skyddade områden behöver ses över och stärkas för att minska påverkan på känsliga arter och livsmiljöer. Havsmiljön i alla havsområden belastas samtidigt av storskaliga faktorer som klimatförändringar, miljögifter, övergödning, marint skräp och fiske, påverkan som ofta ligger utanför länsstyrelsernas direkta rådighet. Det behövs en systematisk och enhetlig uppföljning för att kunna bedöma om skyddet fungerar. Dagens uppföljning sporadisk och många bevarandemål saknar tydliga indikatorer. I Västerhavet finns sådana indikatorer redan framtagna, och dessa kan fungera som grund när länsstyrelserna i Östersjön utvecklar egna.

4.6.4 Ett sammanhängande nätverk

Utifrån befintliga analyser bedöms nätverken av marina skyddade områden i Västerhavet och Östersjön i nuläget inte vara ekologiskt sammanhängande. Dessutom bedöms majoriteten av de skyddade områdena vara för små för att arter ska kunna sprida sig mellan olika lämpliga livsmiljöer (HaV 2025). Ytterligare kunskap och forskning om spridningen av arter och metoder för att analysera om nätverket är sammanhängande behövs. Ett sammanhängande nätverk av skyddade områden ökar motståndskraften mot förändringar i naturen, såsom klimatförändringar.

5 Utvärdering av effektiviteten av arbetet med skydd av marina områden

Uppdateringen av handlingsplanen baseras på en utvärdering av hur effektivt arbetet med att skydda marina områden är. Utvärderingen omfattar både inrättandet och förvaltningen av marina skyddade områden. I detta kapitel redovisas hur väl arbetet fungerar och om skyddet ger avsedd effekt.

5.1 Utgångspunkter för utvärdering av effektivitet

Effektivitetsanalysen ska svara på frågan om nätverket av marina skyddade områden når uppsatta mål (se Figur 2 i kapitel 6). Utgångspunkt för utvärderingen är att ett effektivt arbete ska leda till ett ekologiskt sammanhängande, ett representativt och funktionellt nätverk av marina skyddade områden. I dag försvåras arbetet av att det saknas en nationell plan för vilka områden som behöver skyddas, en gemensam nationell uppföljning av tillståndet i skyddade områden och tillräcklig kunskap om marina värden.

Ett annat sätt att utvärdera effektivitet är att analysera om tillgängliga resurser används på bästa sätt. Arbetssätt, prioriteringar och åtgärder måste vara väl avvägda. På så sätt används pengar och kompetens där de gör störst nytta för både de marina bevarandevärdena och nätverket av skyddade områden.

5.2 Finansiering och styrning av områdesskyddsarbete

Områdesskyddsarbetet finansieras och styrs av flera aktörer: Regeringen, Naturvårdsverket, HaV, Skogsstyrelsen och länsstyrelserna. Naturvårdsverket har det övergripande ansvaret för områdesskyddet. Huvuddelen av finansieringen, både för att inrätta och förvalta alla skyddade områden kommer från Naturvårdsverkets anslag Skydd av värdefull natur (1:14) och Åtgärder för värdefull natur (1:3), men även HaVs åtgärdsanslag (1:11) används.

Marint områdesskydd har varit en högt prioriterad fråga det senaste decenniet. Det syns tydligt eftersom formuleringen "prioritera skogar och marina områden" har funnits med i länsstyrelsernas regleringsbrev sedan 2015 (Ekonomistyrningsverket u.å.) och framgår även av regeringens havsmiljöproposition Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (Prop. 2023/24:156, 2024).

Utöver Naturvårdsverkets grundfinansiering av områdesskyddet har regeringen gjort ett flertal budgetsatsningar på marint områdesskydd (åtgärdsanslag 1:11). HaV har varje år fördelat pengar till kustlänsstyrelserna för att stärka det marina områdesskyddsarbetet med mer personal.

HaV har också delat ut medel för att öka kunskapen, till exempel för kartläggning av den marina miljön. Satsningarna på marint områdesskydd under de senaste tio åren har lett till fler skyddade områden längs den svenska kusten. Sedan 2015 har andelen skyddad havsareal i Sverige ökat från 7 till 15 procent. I Västerhavet har målet på minst 30 procent skydd nåtts.

Det är svårt att visa hur mycket de särskilda budgetsatsningarna faktiskt har stärkt skyddet, eller vad som skulle krävas för att öka takten ytterligare. Det tar lång tid att inrätta skyddade områden,

och arbetet är både komplicerat och svårt att överblicka. Länsstyrelsernas breda ansvar för olika havsfrågor har sannolikt fördröjt arbetet med att inrätta marina skyddade områden, då andra arbetsuppgifter prioriterats. Det är därför svårt att påvisa en ökad takt i områdesskyddet i relation till en tidsbegränsad budgetsatsning. Resultaten kan dröja i många år innan de blir synliga.

Länsstyrelsernas årliga återrapporteringar till regeringen respektive HaV kan utgöra ett visst underlag för att besvara dessa frågor, exempelvis hur mycket skydd som inrättades och omfattning av arbete med förvaltning av skyddade områden. Dock är återrapporteringarna inte anpassade för analyser av exempelvis effekten på biologisk mångfald. Det är heller inte säkert att en mer detaljerad återrapportering skulle ge ett tydligare svar. Detta på grund av att finansieringsmodellen och organiseringen av arbetet med områdesskydd inte medger en systematisk och tillförlitlig uppföljning av arbetet med marint områdesskydd.

Utifrån hur finansiering och styrning av områdesskydd ser ut i nuläget, har det varit svårt att integrera akvatiskt skydd med det terrestra på ett ändamålsenligt sätt. Majoriteten av skyddade områden innehåller både terrestra, marina och limniska miljöer, med undantag för marina utsjöområden, vilket förutsätter att områdesskyddet organiseras som en helhet för att uppnå effektivitet.

Den nuvarande strukturen gynnar snarare ett "stuprörstänkande" mellan terrestert och akvatiskt områdesskydd. Detta minskar möjligheterna till samordning och synergieffekter i arbetet med att inrätta och förvalta nätverket av skyddade områden. HaVs enkät, som skickades ut 2024, genererade svar från 66 områdesskyddshandläggare på länsstyrelsen. Av svaren framkommer att 21 handläggare enbart jobbar med marint skydd, 7 enbart med limniskt respektive 6 enbart med terrestert skydd. 32 handläggare uppgav att de jobbade både terrestert och akvatiskt.

Slutsatsen är att det finns utrymme att göra styrningen och organiseringen av arbetet effektivare, samt att de nuvarande anslagen för områdesskydd räcker inte för att klara av att nå de uppsatta målen till 2030.

5.3 Riksrevisionens granskning av förvaltningen av skyddad natur

Riksrevisionen genomförde 2024 en granskning av förvaltningen av all skyddad natur (Riksrevisionen 2024). Utvärderingen visar att förvaltningen av skyddad natur inte är effektiv, vilket innebär att de värden skyddet syftar till att bevara riskerar att gå förlorade. Riksrevisionen framhåller att förvaltningen av skyddad natur är ett långsiktigt arbete som kräver tillräcklig grundfinansiering för att bevara naturvärden och tillgängliggöra områdena för allmänheten.

Riksrevisionen konstaterar också att de avsatta medlen inte räcker för att uppnå de mål som riksdagen beslutat om, samt att uppföljning, resurstilldelning och stöd till länsstyrelserna brister (Riksrevisionen 2024).

Granskningen omfattade skyddad natur generellt, inte specifikt marint områdesskydd. Det är därför svårt att dra specifika slutsatser från granskningen gällande marina skyddade områden. HaV gör dock bedömningen att de brister och utmaningar som lyfts fram av Riksrevisionen sannolikt är minst lika påtagliga för marin förvaltning, eftersom såväl skötsel som uppföljning ofta är svårare och mer kostnadskrävande i marina miljöer än i andra miljöer.

5.4 Nationellt ramverk och regionala förvaltningsråd för marint områdesskydd

För att säkerställa att skyddet av marina miljöer ger avsedd effekt krävs en strukturerad uppföljning av bevarandemål och tillstånd inom skyddade områden. Ramverket för marint områdesskydd utgör en gemensam grund för arbetet genom att tydliggöra hur planering, förvaltning och uppföljning ska bidra till ett fungerande nätverk av marina skyddade områden.

Sedan 2023 finansierar HaV en organisation för samverkan genom tre regionala förvaltningsråd (Bottniska viken, Egentliga Östersjön och Västerhavet). Varje havsområde har därtill en särskild samordnare. Syftet är att stärka koordineringen av det marina områdesskyddet och underlätta erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna. I förvaltningsråden deltar handläggare som arbetar med inrättande av områdesskydd, skötsel, restaurering och uppföljning av marina bevarandevärden. Från vissa län deltar även länsfiskekonsulenter. Råden träffas regelbundet och ett nationellt fysiskt möte hålls årligen.

På nationellt förvaltningsrådsmöte 2025 gjordes en gemensam utvärdering av områdesskyddsarbetet. Effektiviteten i skyddsarbetet och nätverket av marina skyddade områden bedömdes överlag som begränsad. Framsteg sker, men långsamt och ojämnt över landet.

Förvaltningsrådsmötet förde fram följande aspekter som påverkar effektiviteten:

- Arbetet med marint områdesskydd är målinriktat, men engagemang och lokala initiativ får inte tillräckligt stöd av nationell samordning.
- Bristen på långsiktig finansiering är ett centralt hinder för att garantera kontinuerlig personal och processer över tid.
- Otillräckliga data om havsbotten, arter, livsmiljöer och konnektivitet begränsar möjligheter till meningsfull planering och prioritering.
- Brist på tydlig nationell vägledning, särskilt gällande mallar för beslut, skötselplaner och ansvarsfördelning.
- Otillräcklig samordning mellan länsstyrelserna, med HaV och med forskningen.
- Motstånd från markägare och andra behov som fiske, försvar och exploatering.
- Uppföljning av tillståndet i marina skyddade områden samt hur väl fungerande skyddet är ofta eftersatt.

5.5 Förvaltningens effektivitet och metod för förbättrad uppföljning

Hittills har inte mekanismer för en systematisk utvärdering av förvaltningen av skyddade områden införts i Sverige varken på nationell eller regional nivå. Därför kan HaV inte utvärdera effektiviteten för de marina skyddade områden på ett tillförlitligt sätt. Vad gäller livsmiljötyper i marina Natura 2000-områden har Sverige rapporterat till EU att tillståndet antingen är okänt eller dåligt, vilket är en indikation på att förvaltningen inte är effektiv. Samtidigt är det väl känt att tillståndet i marina skyddade områden påverkas av faktorer som ligger utanför områdesskyddets rådighet. Det är därför nödvändigt att se den marina förvaltningen ur ett helhetsperspektiv där olika verktyg behöver interagera för att uppnå uppsatta miljömål. Detta samtidigt som HaV har ett ansvar att kunna visa att områdesskyddet levererar på beslutade ambitioner.

Inom ramen för Oskar-konventionen har en indikator för att utvärdera effektiviteten i förvaltningen av marina skyddade områden tagits fram. Indikatorn heter MEPCA och är en förkortning av Management Effectiveness of Protected and Conserved Areas. MEPCA kan användas både nationellt och internationellt, samt både för enskilda områden och nätverk av skyddade områden. Verktöget är gjort för att vara lätt att tolka och kan användas både där man redan gjort kvalitativa bedömningar och där det finns nyare data. Beskrivning av hur man beräknar en MEPCA-indikator för ett skyddat område finns i Bilaga A.

Under 2025 gjordes en utvärdering enligt MEPCA för 13 marina skyddade områden i Västerhavet. Se Tabell 2 nedan. Resultatet blev att endast Kosterfjorden-Väderöfjorden uppnår ett resultat över tröskelvärde 39%, vilket betyder att övriga 12 områden enligt indikatorn inte har en effektiv förvaltning i nuläget.

Tabell 2. Resultat av MEPCA-utvärderingen 2025 av 13 marina skyddade områden i Västerhavet. Variabler: **V₁** = förvaltning dokumenterad, **V₂**= åtgärder verkställda, **V₃** = övervakning pågående, **V₄** = bevarandemål nås, **V₅**= tillförlitlighet.

Område	V ₁	V ₂	V ₃	V ₄	V ₅	Poäng	Indikator
Balgö	2	1	1	1	1	1,15	33,8%
Bratten	1	1	1	1	0	0,65	19,1%
Fladen	2	1	1	1	1	1,15	33,8%
Gullmarsfjorden	1	1	1	1	0	0,65	19,1%
Havstensfjord	2	1	0	0	0	0,55	16,2%
Kosterfjorden - Väderöfjorden	2	2	2	1	2	2	39,6%
Kungsbackafjorden	2	1	1	1	1	1,15	33,8%
Lilla Middelgrund	2	1	1	1	1	1,15	33,8%
Morups bank	2	1	1	1	1	1,15	33,8%
Nidingen	2	1	1	0	0	0,8	23,5%
Norde älvs estuarium	1	1	0	0	0	0,4	11,8%
Skånska Kattegatt	2	1	1	0	0	0,8	23,5%
Stora Middelgrund och Röde bank	2	1	1	1	1	1,15	33,8%

Att endast Koster-Väderöfjorden uppnår tröskelvärde i MEPCA utvärderingen (Tabell 2) kan till stor del förklaras med att Kosterhavets nationalpark har specifika budgetmedel avsatta för förvaltning och att länsstyrelsen därmed haft möjlighet att både sätta in olika typer av bevarandeåtgärder och övervakning.

MEPCA-indikatorn är en gemensam metodik ämnad för att utvärdera förvaltningseffektiviteten internationellt i många olika typer av skyddade områden, som förvaltas genom olika nationella lagstiftningar. Detta innebär att indikatorn inte fullt ut fångar upp de förutsättningar som gäller specifikt för svenska marina skyddade områden. Den ger heller inga direkta svar på vilka åtgärder som krävs för att förbättra förvaltningen. HaV avser att vidareutveckla MEPCA-indikatorn för svenska behov, för att få en metodik som ger oss möjlighet att utvärdera och jämföra alla marina skyddade områden.

6 Åtgärder för ett utökat och mer effektivt marint områdesskydd

Effektivitetsanalysen i kapitel 5 visar att målet om 30 procent skydd varav 10 procent strikt skydd inte kommer att nås till 2030 med nuvarande takt och utformning av det marina områdesskyddet. För att nå målen om ett utökat och stärkt skydd krävs åtgärder av olika slag, inklusive förbättrad samordning mellan myndigheter med ansvar för områdesskydd.

Detta kapitel syntetiserar de brister som framgår av kapitel 4 och 5 och kopplar ihop dem med behövliga åtgärder. Handlingsplanen inkluderar totalt 23 åtgärder som är grupperade inom fyra övergripande åtgärdsområden:

1. Effektivare arbete med marint områdesskydd.
2. Ökad tillgång på kunskap för marint områdesskydd.
3. Uppföljning av marina bevarandevärden.
4. Ökad andel skyddad havsareal och förbättrad kvalitet i nätverket av marina skyddade områden.

I tabell 3 redovisas alla åtgärder under respektive åtgärdsområde, med utpekade ansvariga aktörer angivna. För varje åtgärd anges en kort förklaring, som syftar till att motivera och tydliggöra åtgärden. Notera att för flera åtgärder har förvaltningsråden och regionala samordnare för marint områdesskydd en viktig roll i genomförandet. Dessa är markerade med * i tabellen.

Om alla åtgärder i handlingsplanen genomförs förväntas detta ha en betydande positiv effekt på arbetet med marint områdesskydd och ge förutsättningar för ett utökat, förstärkt och ändamålsenligt skydd av marina områden i Sverige. Åtgärderna bidrar därmed till att förverkliga regeringens intentioner i havsmiljöpropositionen (Regeringen, 2024). Den sammantagna förväntade effekten av åtgärderna visas i Figur 2.

Figur 2 Åtgärdsområden, deleffektivmål och effekter i miljön. Samtliga åtgärdsområden bidrar till alla deleffektivmålen och effekter/miljömål.

Det bör påpekas att åtgärderna i handlingsplanen kräver långsiktighet, både vad gäller planering och resurstillsättning. Det är en tidskrävande process att inrätta nya skyddade områden, och effekten av insatta åtgärder visar sig inte i naturen förrän efter lång tid. Planering och finansiering av områdesskyddsarbetet behöver därför ha en lång tidshorisont, och en långsiktig finansiering är avgörande för att kunna säkerställa ett effektivt genomförande av handlingsplanen.

6.1.1 Åtgärdsområde 1 – Effektivare arbete med marint områdesskydd

En effektiv samordning mellan myndigheter med ansvar för marint områdesskydd är centralt för ett effektivt arbete. Det finns också behov av att stärka kopplingen mellan marint, limniskt och terrestert områdesskydd. Ramverket och de regionala planerna har lett till ett mer harmoniserat och målstyrt arbete på länsstyrelserna, samtidigt bedömer HaV att det fortsatt finns behov av förbättrad samordning i en rad övergripande frågor där andra myndigheter har mandat. Det gäller exempelvis finansiering av olika delar inom områdesskyddet inklusive intrångsersättning, samt målkonflikter mellan naturvård och fiske, sjöfart, energi och försvar. För att åstadkomma detta krävs ett strategiskt samarbete mellan berörda myndigheter.

En annan central förutsättning för ett effektivt arbete med marint områdesskydd är en ändamålsenlig digital infrastruktur, som gör det möjligt att följa upp och visualisera läget på nationell respektive regional nivå. Den instrumentpanel för marint områdesskydd som tagits fram i samverkan mellan HaV och Länsstyrelsen behöver vidareutvecklas och tillgängliggöras för berörda myndigheter.

I handlingsplanen föreslås fyra konkreta åtgärder (Åtgärd 1.1–1.4 i Tabell 3) som syftar till att förbättra samverkan mellan relevanta aktörer, samt förbättra den digitala infrastrukturen.

6.1.2 Åtgärdsområde 2 - Ökad tillgång på kunskap för marint områdesskydd

Ett stort hinder i arbetet med marint områdesskydd är bristen på relevant data och kunskap gällande marina arter och miljöer. Ansvariga myndigheter saknar information om förekomst och utbredning för många bevarandevärden, i synnerhet i de djupare miljöerna. Kunskapen om hur arter sprider sig mellan områden är också mycket begränsad, och behöver förbättras. Detsamma gäller kunskapen om vilka påverkansfaktorer som har störst inverkan på vilka bevarandevärden, och hur dessa faktorer kan behöva regleras. En bättre kännedom om och ökad förståelse för hur regleringar i skyddade områden kan samverka med sådant som regleras i annan lagstiftning, såsom fiske, tillträdesförbud och hastighetsbegränsningar behövs. Dessa kunskapsluckor begränsar möjligheten att prioritera skydd av rätt områden och möjligheten att utforma ändamålsenliga regleringar.

Ett kontinuerligt arbete med att samla in data och ta fram förbättrade kartunderlag för marina arter och livsmiljötyper är av ovan nämnda skäl av hög prioritet. Det är viktigt att utbredningskartor med tillräckligt hög upplösning tas fram, så att de blir användbara i det regionala arbetet. Förbättrade kunskapsunderlag behövs också i flera andra parallella processer, såsom arbetet med restaureringsförordningen och inom vatten- respektive havsmiljöförvaltningen. Det är en stor, men nödvändig, utmaning att i så hög grad som möjligt försöka samordna insatserna för kartering och inventering mellan alla dessa behov.

Begränsad tillgång till högupplöst djupdata försvårar möjligheten att ta fram de underlag som krävs för planering och förvaltning av marina skyddade områden. Därtill är processen att söka

spridningstillstånd för underlag som beskriver havsbotten, såsom bottendjup, substrat och bottenlevande arter, snårig och arbetskrävande. Det sistnämnda är en orsak till att mycket inventeringsdata som samlats in genom regionala inventeringar inte kunnat tillgängliggöras som tänkt via Geodataportalen. Det finns därmed ett stort behov av att etablera nationella rutiner för spridning av, samt processer och förmåga för en säker hantering av sekretessreglerade data och förädlade produkter. Sådana rutiner skulle också ge länsstyrelserna möjlighet att på ett säkert sätt ta del av och använda djupdata. HaV har utvecklat en intern process för sekretessbedömning och hantering av spridningstillstånd och håller bland annat på att utveckla förslag på kriterier för när tillstånd ska sökas. HaV har även inlett ett samarbete med Försvarmakten och Sjöfartsverket för att förbättra hela processen för spridningstillstånd av kontinuerligt förändrade och ökade datamängder. Arbetet är ännu i sin linda, och fokuserar initialt på HaVs datamängder.

I handlingsplanen föreslås fyra konkreta åtgärder (Åtgärd 2.1–2.4 i Tabell 3) som syftar till att förbättra, harmonisera och tillgängliggöra tillgången på biologisk kunskap som behövs i arbetet med marint områdesskydd. De marina förvaltningsråden spelar en viktig roll som plattform för kunskapsutbyte både mellan havsområden respektive mellan länsstyrelserna och HaV, och de marina samordnarna utgör ett viktigt stöd i genomförandet av flera av de kunskapsstärkande åtgärderna.

6.1.3 Åtgärdsområde 3 - Uppföljning av marina bevarandevärden

För att de marina ekosystemen ska kunna bevaras och återställas i tillräckligt hög omfattning, behövs en effektiv och välfungerande förvaltning av marina skyddade områden. Detta kräver i sin tur en regelbunden och ändamålsenlig uppföljning av marina bevarandevärden utifrån en gemensam och beprövad metodik. Behov finns också av att följa upp effekten av införda regleringar, för att kunna utvärdera vilka ytterligare regleringar eller skötselåtgärder som behövs.

Uppföljning av bevarandevärden i marina skyddade områden sker i dagsläget genom flera parallella system och utifrån olika prioriteringar. Den uppföljning som görs ger därmed inte ett fullgott underlag för styrning och beslut på nationell eller havsområdesvis nivå. Uppföljning av bevarandevärden sker även inom havsmiljödirektivet och kommer att krävas för genomförandet av restaureringsförfordningen. Det finns ett stort behov av att samordna uppföljning mellan områdesskydd och dessa processer, samt också med den nationella miljöövervakningen.

Det finns ingen nationell metodik framtagen för att utvärdera hur väl förvaltningen av marina skyddade områden fungerar, men inom de regionala havsmiljökonventionerna Helcom och Oskar pågår mycket arbete med att ta fram metoder för att utvärdera effektivitet. HaV ser en möjlighet att vidareutveckla en metod som tagits fram inom Oskar, (så kallad MEPCA-indikator, se bilaga A) för att etablera en nationell metodik som gör det möjligt att utvärdera och jämföra alla marina skyddade områden.

I handlingsplanen återfinns fyra konkreta åtgärder (Åtgärd 3.1–3.4 i Tabell 3) som syftar till att utveckla en samordnad och ändamålsenlig uppföljning av marina bevarandevärden, samt etablera en metodik för att utvärdera effektiviteten i förvaltningen av marina skyddade områden.

6.1.4 Åtgärdsområde 4 - Ökad andel skyddad havsareal och förbättrad kvalitet i nätverket av marina skyddade områden

För att uppnå målet om 30 procent skydd varav 10 procent strikt skydd behöver insatser göras både för att utöka andelen skydd och förbättra kvaliteten i det nationella nätverket av marina skyddade områden. Det nuvarande nätverket av marina skyddade områden är inte ekologiskt sammanhängande och flera bevarandevärden är underrepresenterade. Detta gäller i synnerhet för djupare miljöer i utsjön och inom EEZ där länsstyrelserna saknar mandat att inrätta skydd. Det finns också behov av fler regleringar i befintliga områden, för att skapa ett funktionellt skydd som uppfyller sitt syfte.

Förutom fiskeregleringar är exempelvis sjöfart något som kan behöva begränsas för att höja kvaliteten i skyddet. En möjlig väg framåt är att tillämpa förslagen i rapporten *Sjöfart i skyddade marina områden: fartygstrafikens omfattning och rättsliga förutsättningar för att minska miljöpåverkan* (Krabbe, Langlet & Larsson, 2025).

Ett utvidgat skydd kan åstadkommas genom utökade möjligheter att utse formellt skyddade områden i EEZ eller genom att inkludera fler marina livsmiljöer och arter i biotopskyddet. Genom att komplettera nätverket med andra effektiva områdesbaserade bevarandeåtgärder (OECM:er) kan man nå ett utvidgat skydd. OECM:er kan bidra till att bevara den biologiska mångfalden, och kan fungera som spridningskorridorer för arter inom nätverket. Genom att peka ut områden med strikt skydd kan viktiga kärnområden för störningskänsliga arter och livsmiljötyper skyddas bättre.

Ett fortsatt arbete med förbättringar av skyddet i redan inrättade områden är viktigt. Många bevarandeplaner och skötselplaner behöver uppdateras för att få till ett mer ändamålsenligt skydd. En översyn av befintliga skyddade områden behöver även beakta kopplingen till limniska och terrestert områdesskydd, samt kraven i restaureringsförordningen. Vägledning från HaV behövs för att både underlätta och enhetliggöra länsstyrelsernas arbete med detta.

Konnektiviteten behöver stärkas i nätverket av marina skyddade områden. För detta behövs mer kunskap om arters spridningsvägar och om vilka områden som bör skyddas utifrån nätverkets konnektivitet. Analyser och kartor över konnektivitet som visar var nya marina skyddade områden ska placeras behövs. En prioritering av dessa måste göras i samverkan inom och mellan havsområden. De marina förvaltningsråden spelar därmed en viktig roll i genomförandet av dessa åtgärder.

Handlingsplanen innehåller elva åtgärder (Åtgärd 4.1–4.11 Tabell 3) som syftar till att utöka andelen areal skyddad marina miljö, samt åstadkomma bättre representativitet och konnektivitet i nätverket av marina skyddade områden. I genomförandet av dessa åtgärder är det viktigt att beakta kopplingen till limniskt och terrestert områdesskydd, samt kraven i restaureringsförordningen.

Tabell 3. Sammanfattning med alla åtgärdsområden och åtgärder. Förkortningar och tecken i tabellen: HaV = Havs- och vattenmyndigheten, NV = Naturvårdsverket, Lst = Länsstyrelsen.

* = Förvaltningsråden och regionala samordnare för marint områdesskydd har en viktig roll i genomförandet av denna åtgärd.

ÅTGÄRDSOMRÅDE 1. EFFEKTIVARE ARBETE MED MARINT OMRÅDESSKYDD.		
Åtgärd	Ansvarig instans	Syfte med åtgärden
1.1 Utveckla långsiktig samverkan mellan myndigheter med mandat över områdesskydd.	Nationellt: HaV och NV Regionalt: Lst	En effektivare styrning av marint områdesskydd och att generera synergieffekter mellan terrestert och akvatiskt områdesskydd.
1.2 Utveckla praktisk förvaltning av marina skyddade områden genom de marina förvaltningsråden.	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Maximalt nyttja de marina förvaltningsråden som ett forum för att utbyta erfarenheter, ta fram gemensamma vägledningar och samordna inventeringar.
1.3 Utveckla nationell samordning mellan övriga myndigheter som har inverkan på marint områdesskydd.	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Skapa en nationell struktur för hantering av övergripande frågor gällande sjöfart, djupdata, fiske mm. Ökad effektivitet när vissa frågor hanteras nationellt och samordnat än att de ska lösas enskilt av varje Lst.
1.4 Utveckla digitalt handläggarstöd. *	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Skapa en ändamålsenlig digital infrastruktur för marint områdesskydd för att höja kvaliteten i arbetet.
ÅTGÄRDSOMRÅDE 2. ÖKAD TILLGÅNG PÅ KUNSKAP FÖR MARINT OMRÅDESSKYDD.		
Åtgärd	Ansvarig instans	Syfte med åtgärden
2.1 Genomföra nationell kartering av marina bevarandevärden. *	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Ta fram de kunskapsunderlag marint områdesskydd behöver, som även fyller kunskapsbehov från restaureringsförordningen, havsmiljödirektivet, havsplanering.
2.2 Ta fram förbättrade GIS-underlag över marina bevarandevärden. *	Regionalt: Lst	Identifiera och prioritera skyddsvärda områden, analysera konnektivitet och planera olika förvaltningsåtgärder.
2.3 Öka kunskapen om hot och påverkansfaktorer i den marina miljön. *	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Initiera relevant forskning genom bland annat miliöforskningsanslaget .
2.4 Underlätta inhämtande och hantering av högupplöst djupdata för marint områdesskydd.	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Säkerställa att arbetet med marint områdesskydd har tillgång till nödvändigt underlag och att länsstyrelsernas arbete förenklas.
ÅTGÄRDSOMRÅDE 3. UPPFÖLJNING AV MARINA BEVARANDEVÄRDEN.		
Åtgärd	Ansvarig instans	Syfte med åtgärden
3.1 Etablera ett system för nationell uppföljning av marina bevarandevärden.	Nationellt: HaV och NV Regionalt: Lst	Möjliggöra en adaptiv förvaltning som baserar sig på systematisk och långsiktig uppföljning av bevarandevärdena och deras tillstånd.
3.2 Ta fram bevarandemål för uppföljning av marina skyddade områden. *	Regionalt: Lst	Formulera ändamålsenliga bevarandemål med gemensamma målindikatorer för alla marina skyddade områden.

3.3 Utvärdera genomförda regleringar i marina skyddade områden, och bedöma behovet av ytterligare regleringar. *	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Möjliggöra en adaptiv förvaltning där effekten av redan införda regleringar t ex fiskeregleringar är känd och ytterligare regleringar vid behov kan införas.
3.4 Ta fram metod för och genomföra utvärdering av det marina områdesskyddets effektivitet.	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Vidareutveckla den så kallade MEPCA-indikatorn (se bilaga A) och införa den för nationell utvärdering.

ÅTGÄRDSOMRÅDE 4. ÖKAD ANDEL SKYDDAD HAVSAREAL OCH FÖRBÄTTRAD KVALITET I NÄTVERKET AV MARINA SKYDDADE OMRÅDEN⁶.

Åtgärd	Ansvarig instans	Syfte med åtgärden
4.1 Prioritera områdesskydd i planering och resursättning av marin verksamhet.	Nationellt: HaV och NV Regionalt: Lst	Möjliggöra ökad takt i arbetet så att uppsatta mål kan nås.
4.2 Verka för att öka andelen skyddad havsareal i ekonomisk zon, EEZ.	Nationellt: HaV	Skydda större areal i utsjön och därigenom få ett bättre sammanhängande och representativt nätverk av marina skyddade områden.
4.3 Initiera en översyn och utveckling av biotopskyddet.	Nationellt: HaV och NV Regionalt: Lst	Skydda fler bevarandevärden och därigenom få ett sammanhängande och representativt nätverk av marina skyddade områden.
4.4 Färdigställa vägledning för OECM ⁷ samt utse områden som uppfyller kriterierna.	Nationellt: HaV	Ge incitament till verksamhetsutövare och Lst att föreslå OECM, för att öka arealen marina skyddade områden.
4.5 Ta fram vägledning samt inrätta strikt skyddade områden.	Nationellt: HaV och NV Regionalt: Lst	Ge tydliga riktlinjer för strikt skydd och skapa bättre förutsättningar för inrättande så att marina skyddade områden kan uppnå gott tillstånd.
4.6 Uppdatera vägledning och revidera beslut för befintliga marina skyddade områden.	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Stödja en adaptiv förvaltning där befintliga beslut (beslut om inrättande, skötsel- och bevarandeplaner) revideras för att åstadkomma ett mer ändamålsenligt skydd och underlätta restaureringsåtgärder.
4.7 Skydda större områden som innehåller många marina bevarandevärden.	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Optimera resursanvändningen och bevarandet av biologisk mångfald genom att skydda områden med många olika bevarandevärden, så kallade hot-spots.
4.8 Skydda fler grunda vegetationsrika kustmiljöer (Östersjön) och utsjömiljöer.	Regionalt: Lst	Öka andelen skydd av bevarandevärden med bristfällig representativitet i nätverket av marina skyddade områden.
4.9 Sammanställa kunskapsunderlag över bevarandevärden för att utvärdera konnektiviteten ⁸ i nätverket.	Regionalt: Lst	Utvärdera huruvida nätverket av marina skyddade områden är ekologiskt sammanhängande.
4.10 Ta fram gemensamma metoder och verktyg för att analysera konnektiviteten i nätverket *	Nationellt: HaV Regionalt: Lst	Utvärdera huruvida nätverket av marina skyddade områden är ekologiskt sammanhängande.
4.11 Identifiera vilka ytterligare områden som behöver skyddas för att öka konnektiviteten i nätverket. *	Regionalt: Lst	Säkerställa att nätverket av marina skyddade områden är ekologiskt sammanhängande i alla havsområden genom att prioritera områden med låg andel skydd.

⁶ Med ordet *kvalitet* avses här hur representativt, funktionellt och ekologiskt sammanhängande nätverket av marina skyddade områden är.

⁷ HaV har tagit fram ett [Förslag till vägledning för OECM](#).

⁸ Konnektivitet är ett mått på om skyddade områden är ekologiskt sammanhängande.

6.2 Uppföljning av åtgärderna

Uppföljning på årsbasis sker huvudsakligen genom HaV:s verksamhetsplanering, återrapporering och årsredovisning. Uppföljning på högre detaljnivå och mer frekvent görs genom en verksamhetsplan för den nationella samordningsgruppen⁹.

Det är viktigt att notera att många åtgärder pågår redan, till exempel marin kartering som därmed följs upp löpande. Andra åtgärder är punktinsatser som kan följas upp i dialogmöten.

Uppföljningen av åtgärderna redovisas lämpligen genom HaV:s återrapporering till regeringen. Länsstyrelserna rapporterar årligen till HaV om utfört arbete enligt bidragsbeslutet inom akvatiskt områdesskydd. Länsstyrelsernas rapportering är viktig för att HaV:s återrapporering ska bli så rättvisande som möjligt.

Uppföljningen av deeffektmålen och effektmålen som handlar om förbättrade förhållanden i naturen följs upp av HaV och samlat genom miljömålsuppföljningen.

⁹ Gruppen består av representanter från HaV, marina samordnare och sakstöd från Länsstyrelserna

7 Utmaningar och möjligheter i genomförandet

I detta kapitel redogörs för utmaningar och möjligheter till synergier som behöver beaktas för att framgångsrikt genomföra alla 23 åtgärder i handlingsplanen. Detta inkluderar kopplingen till naturrestaureringsförordningen, behovet av författningsändringar för att både få till ett adekvat kunskapsunderlag och nå minst 30 % skyddad havsareal.

7.1 Områdesskydd går hand i hand med naturrestaureringsförordningen

Att stärka arbetet med marint områdesskydd är en förutsättning för att de krav som ställs i naturrestaureringsförordningen (NRF) ska kunna uppnås. Enligt förordningen kan områdesskydd, i synnerhet strikt skydd, i vissa fall vara tillräckligt för att livsmiljötyperna ska återhämta sig. Kravet om icke-försämring kan göra det nödvändigt att inrätta eller stärka ytterligare formellt skydd, beroende på vilka påverkansfaktorer det handlar om. Områdesskydd kan i många fall ersätta andra åtgärder och styrmedel som eventuellt kan vara svåra att implementera juridiskt eller att få till stånd på grund av andra skäl.

Aktiva restaureringsåtgärder kan också kombineras med områdesskydd för att underlätta planering och genomförande av åtgärder. Ett utökat och stärkt marint områdesskydd enligt de regionala planerna bidrar till att förbättra och bevara tillståndet för marina livsmiljötyper och arters livsmiljöer, i enlighet med icke-försämringskravet. Att ett områdesskydd finns på plats gör det också lättare att säkerställa att gott tillstånd bibehålls på lång sikt, och att det finns möjligheter att ersätta mark- och vattenägare för eventuella inskränkningar.

Genom att satsa på områdesskyddet ökar därmed också möjligheten att genomföra åtgärder inom NRF. En effektiv samverkan mellan dessa processer ökar förutsättningarna för att kostsamma åtgärder blir långsiktigt effektiva. För att få till möjliga positiva synergieffekter, behöver myndigheterna samverka och i ännu högre grad samordna arbetet framåt. Det är därför särskilt viktigt att tydliggöra och konkretisera vilka restaureringsbehov som finns för skyddade områden så snart som möjligt. Ansvariga myndigheterna bör räkna med att föreskrifter, skötsel- och bevarandeplaner kan behöva revideras för att möjliggöra nödvändiga restaureringsåtgärder.

7.2 Utmaningar inom nationell marin kartering

Som tidigare konstaterats är arbetet med marint områdesskydd helt beroende av tillgången på relevant kunskap. Ett kontinuerligt arbete med att samla in data och ta fram förbättrade kartunderlag för marina arter och livsmiljötyper är avgörande för att målen ska kunna nås. Det behövs ökad kunskap om arters ekologi, genetik, populationsdynamik samt om åtgärdsbehov. Kunskapen är central även inom havsmiljöförvaltningen samt för att uppnå kraven i NRF. Det är dock ingen myndighet som ensam kan lösa ut dessa behov, utan en nationell plan för kontinuerlig uppbyggnad av rumslig kunskap om den marina miljön skulle behövas tas fram i samverkan mellan flera myndigheter. En sådan nationell plan bör inkludera hur ekonomiska och juridiska förutsättningar kan skapas.

I SOU 2020:83, Havet och människan föreslogs *”att en särskild utredare får i uppgift att ta fram ett organisationsförslag för en analysmiljö för en sammanhållen marin kartering i Sverige.*

Förslaget ska omfatta vilken eller vilka myndigheter som ska få ansvar för att tillhandahålla och förvalta analysmiljön samt vilka ytterligare myndigheter som ska samverka och bidra till analysmiljön. Dessutom ska utredaren analysera vilka anslagsmedel som krävs för en sådan miljö och ytterligare konsekvenser.” HaV instämmer i denna bedömning, och anser att HaV, SGU, SGI, Sjöfartsverket och Försvarsmakten behöver arbeta tillsammans för att skapa en analysmiljö för en sammanhållen marin kartering.

En av samverkansfrågorna mellan HaV och Sjöfartsverket samt Försvarsmakten är att skapa tydlighet i fråga om sekretess för geografisk information och vilken typ av information som omfattas respektive kan undantas från kraven på spridningstillstånd. Det finns fortfarande ottydlighet som skapar både onödiga begränsningar och godtyckliga tolkningar, samtidigt som det skapar en ökad arbetsbörda för alla berörda myndigheter. Det behöver bli tydligare vilken information som kräver tillstånd, och tillståndsplikten bör begränsas till den typ av uppgifter som lagen ska skydda. För att uppnå detta kan författningsändringar bli nödvändiga.

7.3 Ett utökat skydd kan ske genom mer biotopskydd och fler möjligheter till skydd i ekonomisk zon

För att nå målen om 30% skydd till 2030 behöver en större andel av havsytan skyddas. Som konstaterats i tidigare kapitel är det nuvarande nätverket av marina skyddade områden inte ekologiskt sammanhängande. Detta gäller i synnerhet för kustnära grundområden, djupare miljöer i utsjön och inom svensk ekonomisk zon (EEZ).

Ett sätt att utvidga det formella områdesskyddet skulle vara att inkludera fler marina biotoper i biotopskyddet. Biotopskyddsområde är en form av områdesskydd som kan användas för att skydda mindre mark- och vattenområden (biotoper) som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter, eller som annars är särskilt skyddsvärda. I dagsläget kan sju marina biotoper skyddas som biotopskyddsområde. Dessa är:

- Mynningsområden vid havskust
- Rev av ögonkorall
- Helt eller delvis avsnörda havsvikar
- Grunda havsvikar
- Ålgräsängar
- Biogena rev
- Strand- eller vattenmiljöer som hyser bestånd av hotade eller missgynnade arter eller som har en väsentlig betydelse för hotade eller missgynnade arters fortlevnad

Genom att utöka möjligheterna att inrätta biotopskyddsområden för fler än ovan listade livsmiljötyper förbättras möjligheterna att nå ett sammanhängande och representativt nätverk av marina skyddade områden. Åtgärden skulle även bidra till att uppnå kraven i NRF för marin miljö inom territorialhavet.

Även i EEZ kan det finnas behov av att införa nya möjligheter att skydda områden. Av områdesskyddsformerna i 7 kapitlet miljöbalken är endast Natura 2000 tillämplig i EEZ. Det är därför svårt att skydda marina naturvärden som inte omfattas av art- och habitatdirektivet, såsom EUNIS-livsmiljötyper, i EEZ. Det saknas vidare möjlighet att tydligt inrätta områdesskydd i syfte att nå god miljöstatus i havsmiljön i EEZ. En möjlig lösning är att göra bestämmelser om

miljöskyddsområden tillämpliga även i EEZ. För att miljöskyddsområde enligt 7 kap. 19 § miljöbalken ska kunna tillämpas i EEZ krävs författningsändringar.¹⁰ Att utöka möjligheten att inrätta marina skyddade områden för andra livsmiljötyper och arter än de som omfattas av art- och habitatdirektivet skulle också stärka genomförandet av NRF samtidigt som förutsättningarna att nå god miljöstatus i havsmiljön stärks.

¹⁰ I Lag (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon finns ett bemyndigande i 2 § andra stycket för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter för att skydda och bevara den marina miljön som eventuellt skulle kunna användas för att åstadkomma skydd inom EEZ. För det fall ett område både finns i territorialhavet och i EEZ skulle då föreskrifter enligt olika lagrum behövas och dessa samordnas, vilket talar för att istället utvidga miljöskyddsområdesinstrumentet även till EEZ.

8 Referenser

- Allan, J. C., Beazley, K. F., & Metaxas, A. (2021). Ecological criteria for designing effective MPA networks for large migratory pelagics: Assessing the consistency between IUCN best practices and scholarly literature. *Marine Policy*, 127, 104442. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2021.104442>
- Berkström, C., Sacre, E., & Bergström, U. (2022). Ecological connectivity in marine protected areas in Swedish Baltic coastal waters – A coherence assessment. *Aqua reports* 2022:11. Swedish University of Agricultural Sciences (SLU)
- Government of British Columbia. (2014). *British Columbia marine protected area network strategy*. <https://mpanetwork.ca> (Publicerad av regeringen i British Columbia, dokument finns tillgängligt via MPA Network Canada.)
- HaV, Havs- och vattenmyndigheten. (2016). *Handlingsplan för marint områdesskydd: Myllrande mångfald och unika naturvärden i ett ekologiskt nätverk under ytan*. Slutredovisning av regeringsuppdrag M2015/771/Nm. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- HaV, Havs- och vattenmyndigheten. (2021a). *Nätverk av marina skyddade områden i Sverige: Ramverk och metod för utformning och förvaltning* (Rapport 2021:12). Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- HaV, Havs- och vattenmyndigheten. (2021b). *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön: Åtgärdsprogram för havsmiljön 2022–2027 enligt havsmiljöförordningen* (HaV Rapport 2021:20). Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- HaV, Havs- och vattenmyndigheten. (2025). Uppdrag om status för skyddet av akvatiska områden: Delredovisning av regeringsuppdrag "Sammanställa status för skyddet av marina och limniska områden och uppdatera Handlingsplan för marint områdesskydd" (Dnr 2025-000001). Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Huber, S., Hansen, L. B., Nielsen, L. T., Rasmussen, M. L., Sølvsteen, J., Berglund, J., Paz von Friesen, C., Danbolt, M., Envall, M., Infantes, E., & Moksnes, P. (2022). Novel approach to large-scale monitoring of submerged aquatic vegetation: A nationwide example from Sweden. *Integrated Environmental Assessment and Management*, 18(4), 909–920.
- Häljestig, S., Nazerian, S., Vidisson, B., Klein, J., Adolfsson, C., Eriksson, T., & Lindevall, E. (2025). *Fysisk påverkan i svenska kustvatten – Kartläggning och analys samt regional och nationell statistik för perioden 2017–2022* (Havs- och vattenmyndighetens rapport 2025:15). Havs- och vattenmyndigheten.
- Krabbe, N. Langlet, D. Larsson, K. (2025). *Sjöfart i skyddade marina områden: fartygstrafikens omfattning och rättsliga förutsättningar för att minska miljöpåverkan*. Rapport nr 2025:4, Havsmiljöinstitutet.

- Länsstyrelsen. (2020). *Strategi för skydd och förvaltning av marina miljöer och arter i Västerhavet*. (rapportnr: 2020:14 ISSN: 1403-168X). Länsstyrelsen Västra Götaland, naturavdelningen.
- MPA Network BC Northern Shelf Initiative. (2023). *Network action plan*. <https://mpanetwork.ca>
- Naturvårdsverket. (2025, maj 26). Instruktion för samråd om områdesskydd – version 1.2 [PDF]. <https://www.naturvardsverket.se/49c323/contentassets/bc79774782c449e5a432057f9b2a162d/instruktion-for-samrad-omradesskydd-dino.pdf>
- Riksrevisionen. (2024). Förvaltningen av skyddad natur. (RiR 2024:11). Riksrevisionen.
- Regeringen. (2024). Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (Prop. 2023/24:156). Regeringskansliet.
- Stadskontoret. (2023). Små mått på stora värden – förslag på indikatorer för att följa upp det förvaltningspolitiska målet. (Rapport 2023:2). Stadskontoret.
- Sacre, E., Bergström, U., & Berkström, C. (2025). Identifying priority areas for conservation to promote connectivity and mitigate the imprint of anthropogenic disturbance. *Conservation Biology*, 2025, e70083.
- Stæhr, P. A. U., Nielsen, L. T., Azhar, M., Göke, C., Huber, S., Christensen, J. P. A., Hansen, L. B., Stæhr, S. U., & Krause-Jensen, D. (2024). Assessment of the areal distribution of submerged aquatic vegetation using remote sensing in Danish coastal waters. Integrated marine monitoring – analytical phase (Scientific Report No. 596). Aarhus University, DCE – Danish Centre for Environment and Energy.
- OSPAR Commission. (2025). CEMP Guideline for the Management Effectiveness of Protected and Conserved Areas (MEPCA) indicator. (OSPAR Agreement 2025-11).
- World Commission on Protected Areas (WCPA) / International Union for Conservation of Nature (IUCN). (2007). Establishing networks of marine protected areas: A guide for developing national and regional capacity for building MPA networks. Non-technical summary report. Gland, Switzerland: IUCN.

Bilaga A MEPCA indikator

Inom ramen för Oskar-konventionen har en indikator för att utvärdera effektiviteten i förvaltningen av marina skyddade områden tagits fram. Indikatorn heter MEPCA och är en förkortning av Management Effectiveness of Protected and Conserved Areas¹¹. MEPCA kan användas både nationellt och internationellt, samt både för enskilda områden och nätverk av skyddade områden. Verktøget är utformat för att vara lätt att förstå och kan användas både där det redan finns kvalitativa bedömningar och där det finns nyare data.

Faktaruta. Beräkning av MEPCA indikatorpoäng

För att bedöma förvaltningen av ett skyddat område används sex frågor, där var och en får en poäng. Fråga c) handlar om det finns dokumenterad information om förvaltningen, d) om förvaltningsåtgärder genomförs, e) om övervakning sker, f) om området uppnår bevarandemålen, g) vilken tillförlitlighet data har och h) kombinerar tillförlitlighet med måluppfyllelse ($h = f \times g$). Poängsystemet för c) till f) är: 2 = Ja, 1 = delvis, 0 = Nej eller Okänt. För g) är det: 3 = hög tillförlitlighet, 2 = måttlig, 1 = låg.

Slutpoängen räknas ut med ekvationen:

$$\frac{0,15c + 0,25d + 0,25e + 0,35h}{3,4} \cdot 100 = \text{MEPCA indikatorpoäng}$$

där:

c = information om förvaltning (skötsel- och bevarandeplan)

d = genomförda förvaltningsåtgärder

e = övervakning av bevarandemål

f = måluppfyllelse (uppnås bevarandemålen)

g = tillförlitlighet i data (låg, medel, hög)

MEPCA-indikatorn baseras på en kvalitativ självutvärdering av den/de myndigheter som förvaltar marina skyddade områden, med fokus på huruvida bevarandemålen uppnås. MEPCA består av åtta mätvärden, varav de två första (a och b) beskriver typen av förvaltning och typen av områdesskydd. De övriga sex mätvärdena (c-g) är utvärderande; dessa mätvärden multipliceras med viktningarna för att producera en MEPCA-indikatorpoäng (se Faktaruta). Denna poäng omvandlas till en procentsats, som sätts i relation till ett tröskelvärde för att övergripande bedöma effektiviteten av förvaltningen i respektive område. Tröskelvärdet är satt till 39%, och endast områden som får ett resultat över detta bedöms ha en effektiv förvaltning enligt metodiken.

¹¹ [MEPCA indicator | Advisor to Government on Nature Conservation | JNCC](#)